

Gemeente Borger-Odoorn, Bibliotheekwerk 2013 en verder

1. De bibliotheek als één van de voorzieningen

Over vitale gemeenschappen en adequate voorzieningen

De leefbaarheid op het platteland bevorderen en de plaatselijke gemeenschappen vitaal houden. Een belangrijke doelstelling van gemeentelijk beleid. De gemeente kan daarin alleen het verschil maken door inwoners en instellingen te faciliteren en intensief te laten samenwerken. En door samen met hen tijdig in te spelen op veranderende omstandigheden.

Levendige gemeenschappen met een bloeiend verenigingsleven en actieve groepen inwoners zijn van doorslaggevend belang voor de leefbaarheid en vitaliteit van het platteland. Daarbij horen gemeenschapsvoorzieningen - adequaat qua aantal en kwaliteit.

Voor dat laatste, een adequaat voorzieningenniveau, heeft de gemeente de laatste jaren samen met andere partijen, met name met de woningcorporaties, multifunctionele accommodaties vormgegeven. MFA's. Eén in Nieuw-Buinen, één in de Monden en de derde volgt binnenkort in Borger.

In nauwe samenwerking en in goed overleg met een belangrijke partner in de MFA's, de bibliotheek, hebben gemeente en bibliotheek samen, de richting voor het bibliotheekwerk in onze gemeente voor de komende jaren in dit document verwoord.

Daarom MFA's

Met de gezamenlijke huisvesting van voorzieningen in MFA's heeft de gemeente een tweeledig doel.

1. Door een intensieve inhoudelijke samenwerking bieden voorzieningen meerwaarde voor de plaatselijke gemeenschap.
2. Door een beheersmatige samenwerking door MFA-partners worden de beperkte middelen effectief en efficiënt ingezet.

De concentratie van voorzieningen heeft zowel een inhoudelijke als een financiële achtergrond en intentie. De inhoudelijke samenwerking vergt, na een alom enthousiaste start, periodiek onderhoud. En wat eigenlijk nodig is op het gebied van inhoudelijke samenwerking is een meer permanente vorm van 'onderhoud'. En wel: hoe organiseren we zaken zó dat organisaties er belang bij hebben om in de MFA's het gezamenlijk belang voorop te stellen.

Dat is één kant. De inhoudelijke samenwerking. Maar hoe enthousiast mensen ook zijn en hoe goed MFA-partners ook samenwerken, de beschikbare middelen zijn op z'n minst medebepalend voor het resultaat. En wat beide facetten betreft is er de komende jaren de uitdaging van de 'dubbele krimp': krimpende bevolkingsaantallen en krimpende budgetten. Belangrijke vraag: zou de gemeente in dit verband de toekenning van middelen zó kunnen organiseren dat de samenwerking van MFA-partners daarmee wordt bevorderd.

Eén van de voorzieningen: de openbare bibliotheek

Al rond de honderd jaar oud en ook de laatste ongeveer veertig jaar een belangrijke voorziening op het platteland: de openbare bibliotheek. Informatiebron, leesbevorderaar, lees- en luistermateriaalverstrekker en cultuurmakelaar ineen. De laatste jaren is de bibliotheek op het platteland steeds meer één van de voorzieningen en steeds minder een voorziening op zichzelf. Bij alle veranderingen, maatschappelijk en technisch, heeft de bibliotheek steeds goed geweten wat de 'klanten' wilden. Succesvol door zich aan te passen in een veranderende omgeving.

Vijf jaar geleden gaf de gemeente in de door de gemeenteraad vastgestelde visie 'Boeken en meer' als richting aan de bibliotheek, om nog meer te gaan samenwerken met andere voorzieningen in de multifunctionele accommodaties. Meer solidair, minder solitair. En dat is gebeurd. Maar de bepalende ontwikkelingen gaan door.

Bepalende factoren

De komende jaren zullen drie factoren van grote invloed zijn (ook) op het bibliotheekwerk.

1. Technische ontwikkelingen/digitalisering.
2. Krimpende bevolkingsaantallen.
3. Krimpende budgetten.

Digitalisering

Een zeer bepalende factor voor de toekomst van de bibliotheek: de steeds verdergaande digitalisering. Informatie is er overal en voor iedereen. Dat is echter maar één kant want met een overvloed aan informatie alleen ben je er nog niet. Grote hoeveelheden informatie en onmiddellijke beschikbaarheid. Maar ook 'onbeperkte' hoeveelheden informatie en boeken zonder dat er papier aan te pas hoeft te komen. Verdwijnt het boek? Vast niet, maar noodzakelijk is het in die vorm in heel veel gevallen niet meer. Dus

zeer grote hoeveelheden ruimte in beslag nemende voorraden boeken, die ergens onder dak moeten worden gebracht - in die vorm hoeft het straks niet meer.

En omdat er zoveel, zo snel digitaal beschikbaar is, lijkt het ook steeds minder wat er nog beschikbaar kán zijn in een kleine bibliotheekvestiging op het platteland. Die tegenstelling - een door beperkte middelen steeds slinkende collectie in een kleine bibliotheek tegenover de enorme hoeveelheden die digitaal beschikbaar zijn voor 'iedereen', maakt het opnieuw nodig dat de bibliotheek zich bezint op de toekomst, met name op het platteland. Wel geldt dat de rijksoverheid een duidelijke koers heeft uitgezet betreffende de digitalisering van het bibliotheekwerk: die wordt landelijk aangepakt. De vraag die de bibliotheek zich al vele malen heeft gesteld is dan ook deze: hoe effectief te blijven in een zeer veranderende omgeving.

Dubbele krimp

De krimpende bevolkingsaantallen hebben natuurlijk een grote invloed, ook op de voorzieningen. Minder gebruikers, dus minder betalende leden, minder betalende leden voor de lokale belastingen, minder vrijwilligers. Steeds minder mensen moeten de voorzieningen, financieel en qua inzet, gezamenlijk in stand houden.

Daarnaast komt er ook landelijk en provinciaal steeds minder geld beschikbaar. Minder voor allerlei voorzieningen en dus ook minder voor de bibliotheek. Dubbele krimp, het is al eerder gezegd: van grote invloed, ook op de voorzieningen. En weer geldt daarbij de vraag: hoe effectief te blijven in een zeer veranderende omgeving.

2. Van samenwerking naar integratie

Nog meer samen

Zoals gezegd: de inhoudelijke en beheersmatige samenwerking van partners in de multifunctionele accommodaties verdient versterking. Wellicht door structurele aanpassingen. Dat kan de wijze van bekostiging door de gemeente zijn. Maar het kan ook door een nog intensievere vorm van samenwerking en wellicht integratie van functies.

Leefgebieden

De gemeente, het openbaar primair onderwijs in onze gemeente en welzijnsorganisatie Andes werken wat betreft allerlei zaken met vier leefgebieden. Zo genoemd omdat het gaat om het gebruikelijke leefgebied van inwoners van de gemeente. Waar doet men boodschappen, waar gaat men naar school, waar sport men, waar bezoekt men de huisarts. Via een leefbaarheidonderzoek in kaart gebracht. En - verrassend of niet - de inwoners laten zich bij het gebruik van voorzieningen niet beperken door gemeentegrenzen.

Dus als de inwoners in het dagelijks leven wat breder kijken dan de eigen gemeente alleen, dan doet de gemeente er wellicht goed aan dat ook te doen.

Maatschappelijke opgave

Een herbezinning op de maatschappelijke opgaven door organisaties die op dit terrein werken is natuurlijk van belang. Wat verlangt de samenleving in deze tijd, waar liggen de kernwaarden van de verschillende organisaties en hoe kunnen we samen gewenste doelen het best realiseren.

Voor de openbare bibliotheek gold altijd een aantal 'klassieke' functies: informatievoorziening, uitlenen van materialen, leesbevordering, educatie, ontmoeting. Maar natuurlijk werd de invulling in de loop van de tijd gewijzigd en kregen de functies invulling door met diverse spelers samen te werken.

Het overzicht hierna geeft een beeld van de klassieke bibliotheekfuncties en de invulling ervan in de praktijk in een plattelandsgemeente als de onze.

Bibliotheekfunctie	Realisering en uitwerking
Informatievoorziening	Blijft bibliotheektaak. Op termijn combinatie van fysieke en digitale informatiefuncties in de MFA's (Steunsteek, bibliotheek, wellicht toeristisch en ook gemeentelijk informatiepunt).
Uitlening van boeken en andere materialen	Eerst nog een combinatie van fysiek en digitaal, accent verschuift binnen enkele jaren naar digitaal. Jeugdcollecties blijven in stand. In de MFA's krijgen bibliotheekdiensten vorm. (Uitwerking zie pagina 11.) Bibliotheek Borger zorgt voor levering fysieke materialen en van daaruit coördinatie van het bibliotheekwerk.
Leesbevordering	Vraaggerichte ondersteuning voor het basisonderwijs met inzet van leesconsulenten. Daarnaast voor- en vroegschoolse educatie voor peuterspeelzalen/kinderopvang/babies. Mogelijk ook activiteiten samen met het voortgezet onderwijs (Borger).
Educatie	Primair door ROC ook in verband met nog geldende gedwongen winkelnering voor de educatiegeld. Met aanvullende activiteiten, zoals aanpak laaggeletterdheid voor volwassenen, cultuureducatie en mediawijsheid voor jeugd en jongeren. Dit laatste sluit goed aan bij het Digitaal Jongerenplatform: jongerenparticipatie via sociale media en internet. Het platform heeft de vorm van een website (inclusief sociale media) met voor jongeren interessante informatie over wonen, werken en stappen. De site wordt beheerd door jongeren. En dat is ook hét uitgangspunt van het Digitaal Jongerenplatform: voor en door jongeren.
Ontmoeting	In onze gemeente wordt deze functie primair ingevuld door de participanten gezamenlijk in de MFA's en in de dorpshuizen.

Leefbaarheid en vitaliteit

Het schema hiervoor laat zien dat er door de bibliotheek veel meer taken samen met diverse partners worden gedaan dan voorheen. Dit gezamenlijke werk is nog toegenomen door de samenwerking in de MFA's. Omdat de omstandigheden zoals geschetst blijven veranderen is ook in dit verband een bezinning op wat de gezamenlijke maatschappelijke opgave in de leefgebieden is, op zijn plaats.

Het gewenste doel van de inzet van de verschillende actoren op dit terrein is goed als volgt samen te vatten. De leefbaarheid in de leefgebieden in stand houden en gemeenschappen vitaliseren. Containerbegrippen wellicht maar tegelijk geven ze bondig weer wat we samen willen bereiken.

Door budgettaire noodzaak en door veranderende inzichten zal meer dan tot nu toe de eigen verantwoordelijkheid van de burger worden benadrukt, maar zal vooral ook de eigen kracht van de burgers sámen in beeld moeten komen. De gemeente bezint zich er op wat qua taken noodzakelijk is en wat heel goed door mensen zelf gedaan kan worden. Ook in dat licht is een herbezinning over de inzet van de bibliotheek in het sociale domein als geheel wenselijk. Hierna kort een beschrijving van de gewenste ontwikkeling aan de hand van een aantal bibliotheekfuncties.

3. Bibliotheekwerk blijft - andere vorm

MFA - ook een plaats voor informatie en advies

Een voorziening die in een MFA gewenst en noodzakelijk is, is een plaats waar inwoners terecht kunnen voor informatie en advies in brede zin. De informatiefunctie die de bibliotheek vanouds heeft vervuld moet effectief en efficiënt te combineren zijn met het huidige informatiepunt voor wonen, zorg en welzijn dat nu door de Steunstees wordt vervuld. In een groei-model kan hier bijvoorbeeld ook toeristische of fiscale informatie worden verstrekt. Er is inhoudelijk en budgettair winst te halen door op dit punt nog intensiever te gaan samenwerken en wellicht op termijn te integreren.

Het gaat er namelijk niet om dat elke organisatie zijn eigen 'winkel' zo goed mogelijk in stand houdt en bewaakt maar: hoe wordt de inwoner het best bediend. En hoewel er qua informatie heel veel digitaal beschikbaar is, is een plaats voor assistentie op dit gebied in brede zin, een voorziening die de ervaren leefbaarheid en vitaliteit overtuigend kan bevorderen. Uit de praktijk blijkt dat vele inwoners - en bepaald niet alleen laaggeletterden of digibeten - een menselijk aanspreekpunt en direct contact op prijs stellen. Een menselijke vraagbaak en verwijzer voor een breed spectrum aan informatie.

De samenwerking tussen bibliotheek en andere partners in een MFA kan op deze wijze een permanente en meer geïntegreerde invulling van een gewenste maatschappelijke voorziening zijn.

Leesbevordering en educatie

Leesbevordering als ondersteuning voor het primair onderwijs kan zeker bij gezamenlijke huisvesting mogelijk nog gemakkelijker vorm krijgen. Als 'buren' ken je elkaar en weet je elkaar gemakkelijk te vinden. In de MFA's worden bibliotheekdiensten gerealiseerd (zie pag. 11). Onder andere voor het primair onderwijs en door de inzet van een leesconsulent. Als dat ook onderwijskundig gezien een gewenste ontwikkeling is, zouden hiervoor mogelijk, na overleg en voor een deel, ook onderwijsbudgetten ingezet moeten worden.

Andere doelgroep - volwasseneneducatie. Kan een breed terrein bestrijken. Van digitale brevetten tot cursussen hoe om te gaan met geld. Maar zeker ook het aanpakken van laaggeletterdheid. Door deze activiteiten zo dicht mogelijk bij de doelgroep te organiseren, worden belangstelling en betrokkenheid gegeneerd. En zeker voor dit type activiteiten is samenwerking met relevante partners essentieel. Dat gebeurt al, maar wellicht kunnen ook hier geïntegreerde activiteiten meerwaarde bieden.

MFA - plaats van samenwerking

Bij de start van de eerste gemeentelijke MFA - Noorderbreedte in NieuwBuinen - was het enthousiasme begrijpelijk groot: wat een locatie, wat een prachtig gebouw, wat een ongekende mogelijkheden. Dat enthousiasme is er nog. Maar er zijn al werkend ook verbeterpunten te bespeuren.

Om inhoudelijk nog beter samen te werken kan coördinatie juist op dat punt - inhoud - bijdragen aan een meer geïntegreerd aanbod van activiteiten door de samenwerkende voorzieningen. Een sterke inhoudelijke coördinatie op de activiteiten in de MFA's biedt nog meer motivatie voor beheersmatig investeren en samenwerken.

4. Het bibliotheekwerk - maar nu anders

Het bibliotheekwerk verandert, de omgeving waarin wordt gewerkt ook. Minder mensen, minder geld, verdergaande digitalisering. Maar zoals geschetst kan het bibliotheekwerk - in samenwerking met diverse partners - een grote bijdrage blijven leveren aan leefbaarheid en vitaal houden van plaatselijke gemeenschappen.

Door integratie van voorzieningen, door coördinatie op inhoud en activiteiten kan er met en voor inwoners iets substantieels tot stand worden gebracht. Waarbij ook de invulling van klassieke bibliotheekfuncties tot zijn recht kan blijven komen. De activiteiten kunnen zich echter verbreden en de middelen kunnen breder worden ingezet. Doel is om nog meer inhoud en betekenis te geven aan het werken aan de gemeenschap in brede zin. De MFA's kunnen daarmee, nog meer dan nu al, centraal punt binnen het sociale domein in een leefgebied worden.

Dat werk en die samenwerking gaan - voor de bibliotheek - verder dan het tegen de digitaliseringsstroom in handhaven van een beperkte fysieke collectie boeken in diverse dorpen. Het aanbod zou dan immers toch zeer beperkt blijven.

Het bibliotheekwerk kan beter vorm krijgen zoals aangegeven: in samenwerking met diverse maatschappelijke actoren. En in die samenwerking ontmoeten niet alleen organisaties elkaar, maar - een andere klassieke functie van de bibliotheek - ontmoeten mensen elkaar. En wat de boeken betreft: die zullen binnen enkele jaren op grote schaal via een landelijke structuur als e-books digitaal beschikbaar komen. Passend hierbij is dat er op termijn, in Borger nog een redelijk substantiële verzameling boeken en andere materialen beschikbaar is. En daarnaast een bescheiden podiumfunctie als culturele ontmoetingsplaats in de te realiseren MFA in Borger, samen met de ook daar te integreren andere activiteiten. Aangevuld door jeugdcollecties en bibliotheekdiensten in de MFA's (zie pagina 11). Vanuit Borger wordt dan het bibliotheekwerk in onze gemeente gecoördineerd.

Zo kan - kort en in grote lijnen - de bibliotheek blijven bijdragen aan de leefbaarheid en vitaliteit van en in onze gemeente.

Bibliotheekwerk Borger-Odoorn: 2013 en verder

Hierna volgt kort samengevat en puntsgewijs de hiervoor geschetste ontwikkelingsrichting voor het bibliotheekwerk in onze gemeente. Is dit de nieuwe situatie in 2013? Nee, maar wel de denk- en werkrichting vanaf nu. Gezamenlijk ontwikkeld en gedragen door gemeente en bibliotheek. De werkrichting kan nu worden ingezet en natuurlijk zijn aanpassingen mogelijk in de loop van de tijd.

1. Verzorgen van geïntegreerde en brede informatievoorziening voor inwoners in de MFA's samen met partners als de Steunstees.
2. Leesbevordering. Onder andere door de inzet van leesconsulenten in het primair onderwijs en door het vormgeven van bibliotheekdiensten (zie pagina 11) in De Monden, Nieuw-Buinen, Odoorn en Borger. Vanuit die plaatsen wordt het bibliotheekwerk aangeboden en in een groeimodel geïntegreerd met andere voorzieningen en activiteiten.
3. Volwasseneneducatie. In samenspraak en samenwerking met partners als ROC en welzijnsorganisatie Andes activiteiten op dit brede terrein ontwikkelen en uitvoeren voor een op termijn geïntegreerd aanbod.
4. Ondersteunend in ontwikkeling en uitvoering van landelijke en digitale systemen wat betreft het uitlenen van materialen.
5. Actief mede-coördinator van een breed en geïntegreerd aanbod van voorzieningen en activiteiten, met name in de MFA's.
6. Bibliotheekvestiging met naast een fysieke collectie uit te lenen materialen, een bescheiden culturele ontmoetingsplaats en podiumfunctie in een MFA Borger.

Maatwerk per leefgebied

Hoe ziet dat er straks in de praktijk uit. Hierna is de ontwikkelingsrichting van het bibliotheekwerk in Borger-Odoorn in schema weergegeven. Per plaats kunnen er verschillen zijn of ontstaan. Er wordt nadrukkelijk maatwerk per leefgebied gevraagd, passend bij de plaatselijke situatie, ook voor het bibliotheekwerk. En in samenwerking met de andere MFA-partners.

Hierbij wordt met name het primair onderwijs beschouwd als een strategische partner waarmee een intensieve samenwerking zal worden gezocht.

Bibliotheekwerk Borger-Odoorn - 2013 en verder

Borger	Nieuw-Buinen	De Monden	Odoorn
kernbibliotheek	bibliotheekdienst	bibliotheekdienst	bibliotheekdienst
informatie en advies	informatie en advies	informatie en advies	informatie en advies
ondersteuning digitale diensten	ondersteuning digitale diensten	ondersteuning digitale diensten	ondersteuning digitale diensten
afhalen/inleveren	afhalen/inleveren	afhalen/inleveren	afhalen/inleveren
educatie	educatie	educatie	educatie
laaggeletterdheid	laaggeletterdheid	laaggeletterdheid	laaggeletterdheid
digitaal brevet	digitaal brevet	digitaal brevet	digitaal brevet
mediawijsheid	mediawijsheid	mediawijsheid	mediawijsheid
jeugdcollectie	jeugdcollectie	jeugdcollectie	jeugdcollectie
geïntegreerd aanbod van activiteiten	geïntegreerd aanbod van activiteiten	geïntegreerd aanbod van activiteiten	geïntegreerd aanbod van activiteiten
mede-coördineren MFA-activiteiten	mede-coördineren MFA-activiteiten	mede-coördineren MFA-activiteiten	mede-coördineren MFA-activiteiten
ontmoeting	ontmoeting	ontmoeting	ontmoeting
leesbevordering	leesbevordering	leesbevordering	leesbevordering
voor- en vroegschoolse educatie aanbod voor primair onderwijs met leesconsulent	voor- en vroegschoolse educatie aanbod voor primair onderwijs met leesconsulent	voor- en vroegschoolse educatie aanbod voor primair onderwijs met leesconsulent	voor- en vroegschoolse educatie aanbod voor primair onderwijs met leesconsulent

aanbod voor voortgezet onderwijs
 collectie boeken en andere materialen
 podiumfunctie en cultureel ontmoetingspunt
 coördinatie bibliotheekwerk Borger-Odoorn

N.B.

Veel activiteiten worden vormgegeven samen met andere participanten in de MFA's.

5. Van visie naar uitwerking

De hiervoor beschreven richting voor het bibliotheekwerk in onze gemeente is zoals gezegd door gemeente en bibliotheek samen ontwikkeld. Die 'richting' - dit document - zal aan de gemeenteraad ter vaststelling worden aangeboden. Een uitvoeringsplan zal worden gemaakt door het bestuur van de bibliotheek (met waar nodig assistentie van de gemeente).

Uitvoeringsplan mét meerjarenbegroting

Dit op te stellen uitvoeringsplan omvat meerdere jaren (drie tot vijf) en een bijpassende meerjarenbegroting. Eerder in dit stuk is een aantal keren verwezen naar een voor de bibliotheek sterk veranderend werkveld en krimpende budgetten. Door het anders inzetten van budgetten, door een inhoudelijke én budgettaire samenwerking in de MFA's, kunnen organisaties samen hun maatschappelijke opgaven vervullen. 'Bibliotheekgeld' wordt daarbij breder ingezet in de MFA's om de leefbaarheid te bevorderen. Dat is inhoudelijk en qua proces een forse opgave, maar het bibliotheekwerk verandert sterk; er zal meer geïntegreerd moeten worden aangeboden en er zal dus ook meer budgettaire samenwerking moeten worden gezocht. Met scholen en eductiepartners bijvoorbeeld.

Door deze intensievere samenwerking en door integratie van werkzaamheden, door de genoemde digitalisering en de te verwachten centralisering van een deel van het bibliotheekwerk zal er ook qua huisvesting veel moeten veranderen. Waarbij stapsgewijs gewerkt zal worden naar één resterende zelfstandige bibliotheekvestiging in onze gemeente: in de MFA in Borger, met bibliotheekdiensten (p. 11) in de andere MFA's.

Voorwaarde voor het goed uitvoeren van het bibliotheekwerk de komende jaren - naast de aangegeven intensivering van een gecoördineerde inhoudelijke samenwerking met diverse partners en waar wenselijk integratie van werkzaamheden - is een zeer strakke budgettaire discipline. Dit om onaangename verrassingen en tussentijdse noodingrepen te voorkomen. Mogelijke frictiekosten moeten dan ook verwerkt worden in de te ontwerpen meerjarenbegroting en binnen de financiële kaders en niet daarnaast. Maar juist door voor een aantal jaren vooruit te plannen moeten frictiekosten in feite worden voorkomen.

Kaders en creativiteit

De nu geschetste ontwikkelingsrichting is 'in lijn' met de in 2007 door de gemeenteraad vastgestelde bibliotheekvisie 'Boeken en meer' en met het uitgebreide overleg tussen gemeente en bibliotheek eind 2011 en daarna, en deels een organische ontwikkeling.

Binnen de aangegeven kaders zal er voor de gewenste uitvoering van het bibliotheekwerk de komende jaren - met alle veranderingen die zullen blijven komen - een grote mate van creativiteit aan de dag moeten worden gelegd.

Dat moet, voor dit blijvend belangrijke werk, aan de bibliotheek worden toevertrouwd. Een concrete weerslag daarvan volgt in het door de bibliotheek op te stellen uitvoeringsplan voor de komende jaren.